

Lyčių lygybės indeksas yra išskirtinė sudėtingų lyčių lygybės aspektų analizės priemonė, kuri yra patogi naudoti ir lengvai suprantama. Ši Europos Sąjungos politikos sistema pagrįsta priemonė padeda stebėti, kaip iki šiol visoje Europos Sąjungoje sekasi siekti lyčių lygybės.

Lyčių lygybės indeksą sudaro šešios pagrindinės sritys (darbo, pinigų, žinių, laiko, galios ir sveikatos) ir dvi papildomos sritys (tarpusavyje susijusių formų nelygybės ir smurto). Lyčių lygybės rodikliai indekse apskaičiuoti taikant vieną bendrą suvestinį rodiklį. Pagal indeksą valstybėms narėms skiriama nuo 1 balo už visišką lyčių nelygybę iki 100 balų už visišką lygybę. Jame ne tik įvertinamas skirtumas tarp moterų ir vyrų, bet ir atsižvelgiama į šalies aplinkybes ir skirtingą valstybių narių pasiektų rezultatų įvairiose srityse lygį. Aukštas bendrasis balas atspindi tiek tai, kad lyčių nelygybė yra nedidelė (arba jos nėra), tiek tai, kad padėtis palanki visiems (pvz., aukštas tiek moterų, tiek vyrų užimtumo lygis).

2015 m. Lyčių lygybės indekse įvertinama, kaip ES ir jos valstybėms narėms sekėsi siekti lyčių lygybės 2005, 2010 ir 2012 m. (1). Jame pateikiami kiekvienos srities ir posričio rezultatai. Be to, indekse pirmą kartą mėginama apskaičiuoti smurto prieš moteris sudėtinį rodiklį.

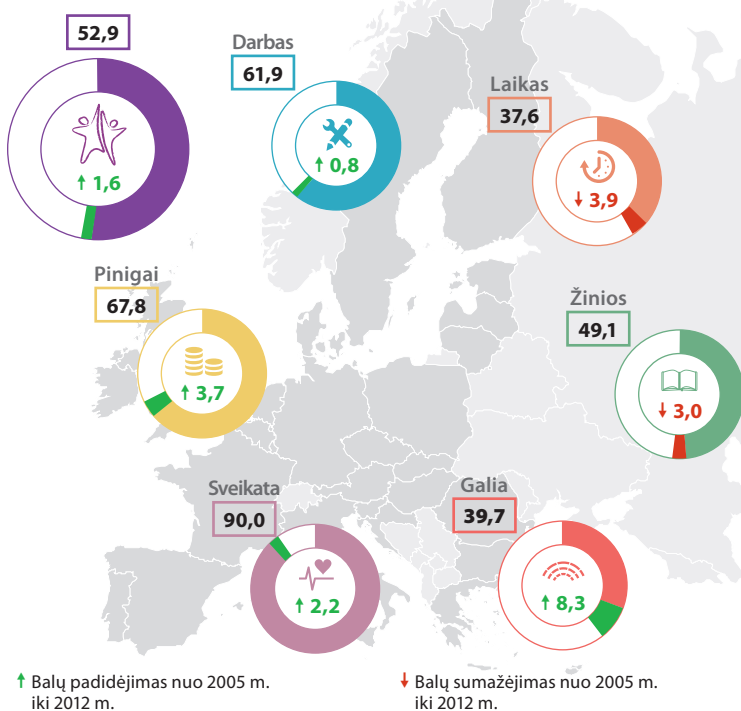
Pažanga lyčių lygybės srityje nuo 2005 m.

Lyčių lygybės indekse užfiksuota nedidelė pažanga – 2005–2012 m. lyčių lygybė šiek tiek išaugo (1,6 punkto). Atsižvelgiant į tai, kad 2012 m. vidutinis balas buvo **52,9 iš 100**, galima teigti, kad ES yra pusiaukelėje į lyčių lygybę.

Dvi sritys, kuriose kyla didžiausių iššūkių, yra nelygus laiko, kurį moterys ir vyrai skiria vaikų priežiūrai, namų ruošai ir laisvalaikiui, paskirstymas (nuo 2005 m. nelygybė šioje srityje išaugo) ir moterų dalyvavimas valdžioje ir vadovaujančiose pareigose. Nors nuo 2005 m. į aukščiausio lygio pareigas paskirta daugiau moterų, pažanga nepakankama, kad būtų akivaizdžiau sumažintas didelis vyrų dominavimas šioje srityje.

Nepaisant pažangos išsilavinimo srityje, segregacija švietimo sektoriuje išlieka paplitusi, be to, sumažėjo mokymosi visą gyvenimą lygis. Žinių srityje bendrasis balas 2005–2012 m. sumažėjo. Esama ženklų, kad darbo ir pinigų srityse lyčių lygybė užtikrinama geriau, nors moterų ir vyrų užimtumo, pajamų ir darbo užmokesčio skirtumai išlieka. 2012 m. vidutinis moterų ir vyrų pensijų skirtumas buvo 38 proc.; toks skirtumas atspindi per gyvenimą susikaupiančią nelygybę tarp moterų ir vyrų (2). Sveikatos srityje lyčių lygybės balas yra aukštas. Siekiant pateikti daugiau informacijos apie lyčių nelygybę sveikatos srityje, ateityje galima pateikti ir duomenų apie reikšmingus su sveikata susijusio moterų ir vyrų elgesio skirtumus.

LYČIŲ LYGYBĖS INDEKSAS

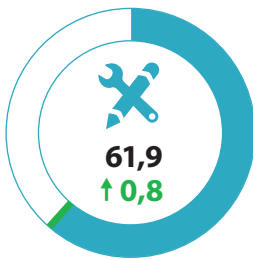

(1) Lyčių lygybės indeksas yra pagrįstas Eurostato duomenimis (ES darbo jėgos tyrimu, Pajamų struktūros tyrimu, ES pajamų ir gyvenimo sąlygų statistika, demografinė statistika), UNESCO, EBPO ir Eurostato klausimynais apie švietimo statistiką, „Eurofound“ Europos darbo sąlygų tyrimu, Europos Komisijos duomenų apie moterų ir vyrų dalyvavimą sprendimų priėmimo procese bazės ir FRA smurto prieš moteris tyrimo duomenimis.

(2) EIGE (2015), „Moterų ir vyrų pensijų skirtumas Europos Sąjungoje“. Per Latvijos pirmininkavimą ES Tarybai parengta analitinė pažyma. Paimta iš http://eige.europa.eu/sites/default/files/documents/MH0415087ENN_Web.pdf.

Darbas

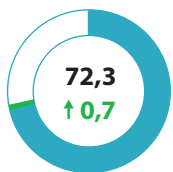
Darbo sritis

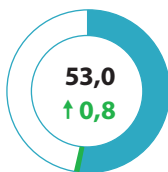
Darbo srities ir jos posričių balas nuo 2005 m. išaugo labai nedaug. Moterų ir vyrų užimtumo (įvertinto kaip užimtumo lygis pagal etato ekvivalentą) skirtumas ES lygmeniu šiek tiek sumažėjo; tai pirmiausia lėmė sumažėjęs vyrų dalyvavimas darbo rinkoje.

Posričiai

Dalyvavimas

Segregacija ir darbo kokybė

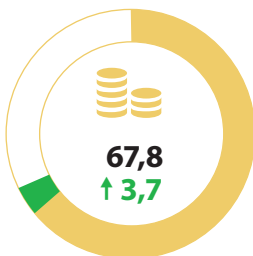

Bendras moterų užimtumas (62 proc. 2012 m.) vis dar gerokai mažesnis už darbotvarkės „Europa 2020“ tikslą, kad suaugusių (20–64 metų amžiaus) gyventojų užimtumas pasiektų 75 proc. Atsižvelgiant į tai, kad moterys dažniau dirba ne visą darbo laiką, tokį tikslą netgi dar sunkiau pasiekti, kai užimtumo lygis skaičiuojamas kaip dirbtų valandų skaičius, o ne darbą turinčių žmonių skaičius.

Segregacijos ir darbo kokybės posričiuose pastebima nedidelė pažanga, kurią pirmiausia lemia pagerėjusios darbo sąlygos. Darbuotojų, galinčių pasiimti vieną ar dvi laisvas valandas darbo metu, skaičius išaugo beveik dvigubai (nuo 18 proc. 2005 m. iki 33 proc. 2012 m.), o atotrūkis tarp lyčių šioje srityje sumažėjo. Tačiau šiandien Europoje ir moterys, ir vyrai susiduria su darbo rinka, kuri yra susiskaidžiusi pagal lytis. Vidutiniškai beveik keturis kartus daugiau moterų nei vyrų (30 proc., palyginti su 8 proc.) Europos Sąjungoje dirba švietimo, žmonių sveikatos ir socialinio darbo srityse.

Pinigai

Pinigų sritis

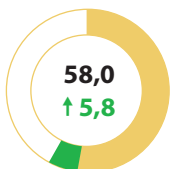

2005–2012 m. pinigų srities balas išaugo 3,7 punkto. Pažangą šioje srityje daugiausia lemia tai, kad tiek moterys, tiek vyrai turi daugiau galimybių gauti finansinių išteklių (5,8 punktais), nors lyčių nelygybė išlieka didelė ir iš esmės nepakito.

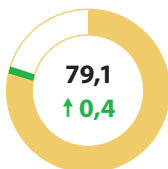
Nors balai yra šiek tiek aukštesni nei kitose srityse, moterims visoje ES finansinių išteklių gauti sunkiau. Moterys uždirba mažiau nei vyrai, jų pajamos yra mažesnės, įskaitant pensijas. Pažanga mažinant moterų ir vyrų darbo užmokesčio ir pajamų skirtumą yra stebėtinai lėta.

Posričiai

Finansiniai ištekliai

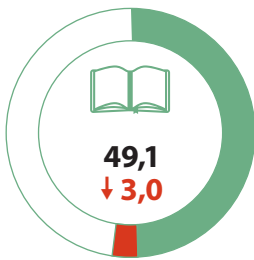
Ekonominė padėtis

Šioje srityje siekiama įvertinti moterų ir vyrų nelygybę, susijusią su finansinių išteklių paskirstymu. Tai išlieka sudėtinga, nes pajamų ir skurdo rodikliai priklauso nuo namų ūkio lygio duomenų, o šie grindžiami prielaida, kad tame pačiame ūkyje gyvenančių moterų ir vyrų ekonominė padėtis yra vienoda, todėl lyčių skirtumai pagal skurdo ir namų ūkio pajamų lygius vos matomi. Išskaidyti rodikliai suteiktų daugiau su lytimis susijusios informacijos ir leistų susidaryti tikroviškesnį vaizdą apie tai, kokia pajamų dalis tenka atskiriems šeimos nariams.

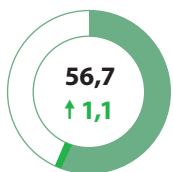
Žinios

Žinių sritis

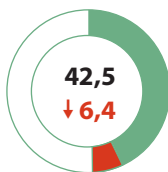

Posričiai

Pasiekti rezultatai
ir segregacija

Mokymasis visą
gyvenimą

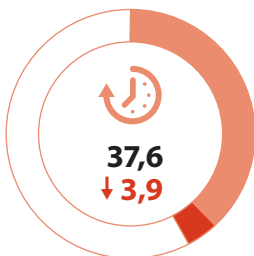
Bendrojo žinių srities balo sumažėjimą (3 punktais) lėmė sumažėjęs suaugusiųjų (15–74 amžiaus) dalyvavimas mokymosi visą gyvenimą veikloje (tiek formaliojo, tiek neformaliojo švietimo ir mokymo veikloje).

Moterų ir vyrų išsilavinimo lygis palaipsniui auga, o aukštąjį mokslą baigusios moterų jau yra daugiau nei vyrų. Tačiau moterys vis dar daugiausia studijuoja dalykus, kurie tradiciškai yra vertinami kaip „moteriški“. 2012 m. 28 ES valstybėse narėse tarp trečiosios pakopos studentų moterų neproporcingai daug buvo švietimo (77 proc.), sveikatos bei priežiūros (73 proc.) ir humanitarinių mokslų bei meno (65 proc.) srityse. Lyčių segregacija visais mokymo lygmenimis lemia profesinę segregaciją ir atitinkamai turi įtakos tiek moterų, tiek vyrų būsimam karjeros pasirinkimui.

Atsižvelgiant į sparčią technologinę kaitą ir darbo rinkos transformacijas, tiek moterims, tiek vyrams mokymasis visą gyvenimą yra labai svarbi sritis. Tačiau daugumai valstybių narių toli iki tikslo, kad 15 proc. 25–64 metų amžiaus suaugusiųjų dalyvautų mokymosi visą gyvenimą procese, kaip nustatyta Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityse strateginėje programoje (ET2020).

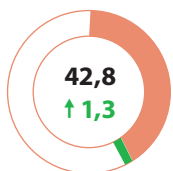
Laikas

Laiko sritis

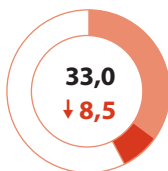

Posričiai

Priežiūra

Socialinė veikla

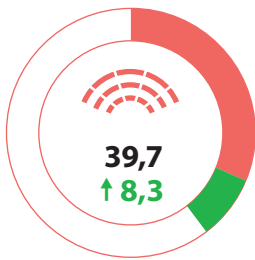
Laiko srities balas yra mažiausias iš visų indekso sričių (37,6); šioje srityje kyla didžiausias uždavinys – moterų ir vyrų laiko paskirstymas. Sumažėjimą 3,9 punkto 2005–2010 m. pirmiausia lėmė tai, kad sumažėjo laiko, kurį moterys ir vyrai galėjo skirti socialinei veiklai.

Europos Sąjungoje kasdien bent valandą ar daugiau maistą gamina ir namų ruošos darbus atlieka vidutiniškai 77 proc. moterų ir vos 24 proc. vyrų. Moterys ir toliau prisiima daug daugiau atsakomybės už rūpinimąsi šeima. Nelygus laiko paskirstymas namie turi įtakos ir kitose socialinės veiklos srityse. Daugumoje valstybių narių sporto, kultūros ir laisvalaikio veikloje už namų ribų dažniau dalyvauja vyrai.

Asmeninis laikas, skiriamas priežiūros funkcijoms, daro didelį poveikį tiek moterų galimybėms įsidarbinti, tiek jų ekonominiam savarankiškumui. Tyrimų rezultatais patvirtinama, kad moterims ir vyrams yra svarbios darbo ir asmeninio gyvenimo geresnio derinimo priemonės, kaip antai tinkama vaikų ir kitų išlaikytinių aukštos kokybės priežiūros prieinamų paslaugų pasiūla ir lankstūs susitarimai dėl darbo sąlygų.

Galia

Galios sritis

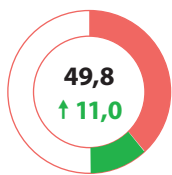

Nepaisant didžiausio šuolio (8,3 punkto) nuo 2005 m., galios srities balas yra antras nuo galo.

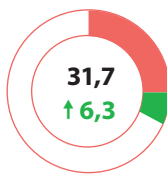
Turimais duomenimis, pasiekta akivaizdi pažanga, susijusi su moterų dalyvavimu biržinių bendrovių valdybose. Tačiau finansų sektoriaus sprendimų priėmimo procese moterys beveik nedalyvauja. 2014 m. tik vienam iš 28 centrinių bankų vadovavo moteris (Kipre); tais pačiais metais Europos Sąjungoje tik dvi moterys ėjo finansų ministro pareigas (Rumunijoje ir Švedijoje).

Posričiai

Politinė

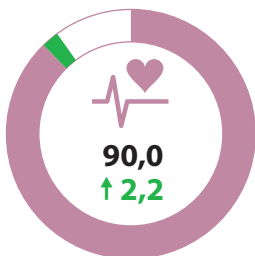
Ekonominė

Per pastaruosius kelerius metus valstybių narių taikomos priemonės ir specialios ES lygmens iniciatyvos (pvz., siūloma direktyva dėl nevykdomųjų direktorių pareigas einančių asmenų lyčių pusiausvyros gerinimo) padėjo labai padidinti moterų galimybes užimti vadovaujančias pareigas verslo sektoriuje. Tačiau, norint pakeisti įmonių kultūrą, būtinos platesnės visuomenės diskusijos, taip pat reikia didinti informuotumą. Ilgos darbo valandos ir poreikis ilgai būti darbo vietoje, taip pat tradicinis vyriškas vadovavimo stilius ir skaidrumo stoka samdymo bei paaukštinimo procesuose lemia tai, kad vyrams teikiama pirmenybė ir kad dar labiau įtvirtinama lyčių nelygybė.

Sveikata

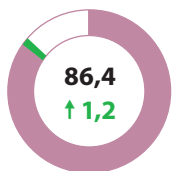
Sveikatos sritis

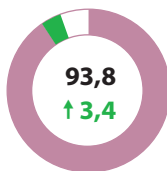
Sveikatos sritis yra svarbi lyčių lygybės sfera. Sveikata tiesiogiai susijusi ne tik su asmenine, socialine ir ekonomine gerove, bet ir su žmogaus orumu ir fizine neliečiamybe. Nuo 2005 m. lyčių lygybės balas sveikatos srityje šiek tiek išaugo (2,2 punkto); tai lėmė nedidelę pažangą, susijusi su sveikatos būkle, ir kiek didesniu mastu pagerėjusios galimybės naudotis sveikatos infrastruktūra. Tai atspindi padidėjusį žmonių, kurių sveikatos arba odontologinės priežiūros poreikiai yra tenkinami.

Posričiai

Statusas

Galimybė gauti paslaugas

Kadangi tinkamų rodiklių nėra, dabartinėje matavimo sistemoje neatspindi su sveikata susiję moterų ir vyrų elgsenos skirtumai. Moterų ir vyrų elgsenos ir gyvenimo būdo skirtumus lemia iš anksto apibrėžti vyriškumo ir moteriškumo požymiai; todėl labai svarbu užfiksuoti su lytimis susijusius elgsenos skirtumus, kurie lemia nelygybę sveikatos srityje.

2014 m. atliktas Europos sveikatos tyrimas apklausos būdu suteiks svarbių duomenų apie sveikatą lemiančius veiksnius, į kuriuos bus atsižvelgta kitame Lyčių lygybės indekse.

2015 m. Lyčių lygybės indeksas. Papildomos sritys

Smurtas

Dėl palyginamų ir suderintų ES lygmenų duomenų trūkumo 2013 m. pripažinta, kad smurto srityje informacijos spraga yra didžiausia. Remiantis FRA smurto prieš moteris tyrimu ir „Eurobarometro“ duomenimis, 2015 m. Lyčių lygybės indekse pasiūlytas galimas smurto prieš moteris sudėtinis rodiklis. Be to, jame nagrinėjami požiūriai į smurtą prieš moteris ir informuotumo lygis, taip pat konkrečios šalies visuomenės pasitikėjimas policija ir teisingumo institucijomis. Analizės duomenimis, šalyse, kuriose lyčių lygybės lygis yra aukštesnis, kaip nustatyta indekse, smurtas prieš moteris mažiau toleruojamas ir moterys labiau linkusios pranešti apie smurtą. Tai, jog apie smurtą pranešama rečiau, nebūtinai reiškia, kad smurto yra mažiau; tai greičiau rodiklis, kad esamas požiūris į smurtą prieš moteris, taip pat informuotumo apie tokį smurtą ir pasitikėjimo policija bei teisingumo institucijomis lygis trukdo teikti tokią informaciją.

ES ir jos valstybių narių įsipareigojimą panaikinti smurtą prieš moteris reikia paremti faktais, pateikiamais sisteminių, palyginamų ir suderintų duomenų forma. EIGE ir toliau kurs išsamią smurto prieš moteris vertinimo sistemą, derindama tyrimų ir administracinių šaltinių duomenis.

Tarpusavyje susijusių formų nelygybė

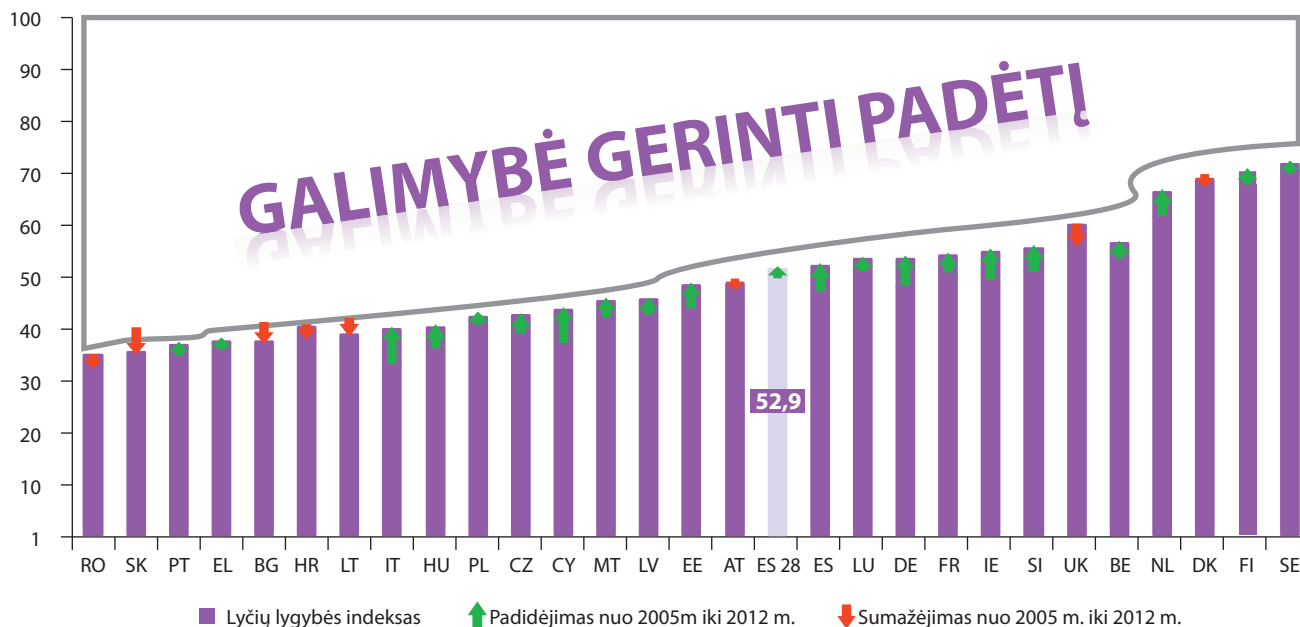

Tarpusavyje susijusių formų nelygybės sritis skirta padėti įvertinti lyties sąsajas su kitais aspektais, kurie gali turėti įtakos moterų ir vyrų gyvenimo patirtims. Pavyzdžiui, moterų ir vyrų užimtumo skirtumai yra didesni tarp užsienyje gimusių darbuotojų nei tarp piliečių, todėl būtina toliau tirti migracijos lyčių aspektus. Tai tampa ypač aktualu, atsižvelgiant į dabartinę padėtį Europos Sąjungoje, susijusią su pabėgėliais. Be to, vyresni darbuotojai yra pažeidžiami, turi mažiau galimybių įsidarbinti ir susiduria su didesne lyčių nelygybe visose valstybėse narėse. Labai svarbu suprasti veiksnius, lemiančius sąsajas tarp lyties ir diskriminacijos dėl amžiaus, ypač nagrinėjant vyresnių moterų skurdo klausimą. Nepilnų šeimų (daugiausia – vienišų motinų) namų ūkiuose skurdo lygis yra didesnis nei visoje visuomenėje; todėl akivaizdu, kad, sprendžiant skurdo ir socialinės atskirties problemas, būtina atsižvelgti į lyties aspektą.

Būtina aptarti ir toliau nagrinėti įvairių formų nelygybės sąsajas, aiškiai pripažįstant, kad moterys ir vyrai nėra vienalytės grupės. Atnaujintame Lyčių lygybės indekse tam bus skiriama daugiau dėmesio.

2015 m. Lyčių lygybės indeksas

Pirmą kartą Europos Sąjungoje šiame indekse sudaryta laiko eilutė, kad būtų galima stebėti lyčių lygybės pokyčius per nustatytą laikotarpį. Atsižvelgiant į gautus rezultatus, galima teigti, kad Europos Sąjunga yra **pusiaukelėje į lyčių lygybę**; o 2005–2012 m. pasiekta pažanga yra labai nedidelė.

Lyčių lygybės indekso išskirtinės ypatybės ir privalumai

Lyčių lygybės indeksas:

- suteikia galimybę stebėti pažangą lyčių lygybės srityje visoje ES ir chronologiškai;
- padeda politikos formuotojams įvertinti konkrečios valstybės narės pažangą siekiant lyčių lygybės;
- padeda atskleisti ES ir nacionalinės politikos skirtingus padarinius moterims ir vyrams;
- suteikia galimybę vykdyti svarių lyčių aspektų analizę ir palyginti skirtingas politikos sritis;
- padeda rengti ir įgyvendinti lyčių lygybės politiką ir teisės aktus;
- padeda didinti politikos formuotojų ir visuomenės informuotumą apie lyčių lygybės politikos įgyvendinimo pažangą ir iššūkius;
- padeda atkreipti dėmesį į duomenų spragas ir ragina visose valstybėse narėse kaupti suderintus, palyginamus ir patikimus duomenis, išskaidytus pagal lytis.

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE)

Europos lyčių lygybės institutas (EIGE) – tai ES informacijos apie lyčių lygybę centras. EIGE remia politikos formuotojų ir visų su lyčių lygybės sritimi susijusių institucijų pastangas, kad vyrų ir moterų lygybė taptų visų europiečių tikrove. Centro misija – teikti konkrečias žinias, palyginamus ir patikimus duomenis apie lyčių lygybę Europoje.

Daugiau informacijos:

<http://eige.europa.eu>

<http://www.twitter.com/eurogender>

<http://www.facebook.com/eige.europa.eu>

<http://www.youtube.com/eurogender>

<http://eurogender.eige.europa.eu>

Europos lyčių lygybės institutas
Gedimino pr. 16
LT-01103 Vilnius
LIETUVA
Tel. +370 52157444
E. paštas: eige.sec@eige.europa.eu

PDF	MH-01-16-023-LT-N	10.2839/30764	978-92-9218-900-6
Paper	MH-01-16-023-LT-C	10.2839/477946	978-92-9218-927-3